

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: Benn a lapban egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; a borítékon egész oldal 4 frt, 1/2 oldal 2 frt, 1/4 oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatál kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
--	---	---

Református egyházunk a jövőben.

Azon sürgős feladatok közül, melyeknek megoldása az újabb törvényhozás által előidézendő változások által előtérbe nyomultak, egyetlen egy sincs, mely annyi gondot okozna egyházunk vezetőinek fent és alant, mint azon kérdés megoldása, mi módon kellene egyházunk bevételeit és kiadásait összhangba hozni, s az idők követelményeihez képest illő megélhetését biztosítani.

A küzdelem a létért, a „nincsen“-nek erősen hangzó s buzgó szíveket is megrendítő kiáltása a „van“ szerény hangja mellett egyáltalában nem biztathat sikerrel, midőn a 300 éves mult minden gyümölcse, a jótékonyosság forrásából fakadt kegyes adományok, alapítványok, részint a kedvezőtlen mult ellenséges áramlatainak martalékává lettek, részint szükséges célokra vannak igénybe véve. Pedig tudjuk, s a legkisebb egyházak előljárói is érzik, hogy a jövőben csak úgy teljesítheti egyházunk fontos missióját, ha a nervus rerum gerendarum consolidálva leend. A külföldi protestáns egyházak tekintetben biztos alapon állanak; ott mindenütt a multban élvezett állami pártolás, uralkodók kedvező rokonszenve elősegítette az egyházak megerősödését, vagy ha közönyös volt is a protestántizmussal szemben, a csekély igények kielégítése mellett lehetővé tette hatalmas segélyforrások megerősödését, úgy hogy ezen egyházak saját létgyökerök megtámadása nélkül a belmissión kívül a külmissióra is milliókat áldozhatnak, míg a magyar protestáns egyház minden célra áldozandó filéireit önmegtagadása mellett viheti a nemes cél oltárára. Mert a mellett nincs is más országokban egyház, melynek vállaira a társadalom is súlyos terheket rakna, mint a hazai szegény prot. eklézsiákra, melyek egy-két középirtokost leszámítva, tagjaik zömét

a szegény sorsú, csekély jövedelmű, a megélhetés terhes gondjaival küzdő néposztályból nyerik, kikre minden adózás ónsúlylyal nehezedik. Az egyházak jövedelmi forrásai jórésztben ma is azokból a szegény erekből nyerik táplálékukat, melyeket a mult századok üldözései számtalan felfaloztak, sőt a tényleg az utóbbi évtizedekben mindenfelől megkétszereződött. Az idők haladása ezen terheket nem fogja könnyíteni, sőt sürgetni fogja például iskoláinkban tanítóink helyzetének javítását, iskoláinknak oly értelemben való fejlesztését, hogy a divatos és mindinkább hangoztatott újabb irányoknak, milyenek a gazdasági oktatás, slöjd, házi ipar stb. megfeleljenek. Ha több feladatot nem kellene is egyházainknak elvállalni, ez maga indíthat arra, hogy vagyoni állapotunk rendezéséről komolyan és sürgősen gondolkozzunk; pedig ezen kívül nem hagyható már sokáig jelen állapotában a lelkészek fizetési ügye sem; mert szinte képtelenségnek látszik annak föltevése, hogy a jobbára 500—600 forint, sőt ennél is kevesebb jövedelmű lelkészi pálya vonzó hatást gyakoroljon a jövő nemzedékre, mikor a sokkal rövidebb közigazgatási pálya, állami hivatalok, tanári pálya, részint a könnyebb elérhetés, részint a kor kívánalmaihoz illőbb megélhetés, társadalmi állás által kecsgetőbb szintben nyitva állanak előtte.

Mindezeket csak anyagi ügyeink rendezése által segíthetünk. Ma már, ha hiányos is a készített kimutatás egyházaink bevételeiről, vagyónáról s kiadásairól és terheiről, legalább megközelítő képet állíthatunk magunk elé azon számokból, melyeket a kiküldött bizottságok több-kevesebb hibával, de mindenütt jóakarattal állítottak össze.

Ezen vagyoni kimutatás, melyet Ferenczy Gy. lelkészársunk nagy fáradsággal egybeállított,

arról győz meg, hogy megfelelő kezelés mellett s ha annyi *ha* és feltékenység, vagy érzékenységgel nem gátolná a kivitel, legalább a mostani kötelezettségeket általában fedezni tudnánk. Ámde a jövőre kell nekünk már egyszer dolgoznunk, nemcsak a jelenre, hanem a következő időknek igényeivel is számolnunk kell. A tanítói és lelkesítő kar jobb helyzetbe juttatása, s a nép és állam munkásainak, ezen igazán a nemzet napszámosságának megélhetése az a cél, mely legimminensebb s legkiáltóbb korszükség.

Erre nézve először is tehát a meglévő tőkevagyon az, a mire számításunkat, tervünket alapíthatjuk; ezen vagyonnak czélszerű gyümölcsösztetése, okszerű gyarapítása az első feladat. Mert sokkal kisebb tőke is jövedelmezőbb lehet czélszerű vagyonkezelés mellett, mint a mostani.

Van a közalapnak például ma körülbelül 600 ezer forint tőkevagyon, melynek jövedelme 24 ezer forint. Feltéve, hogy van egyházainknak ugyanannyi adóssága, az után a kamat teher már 40—48 ezer forint. Tehát a tiszta veszteség 100%. Az a kérdés tehát, ha a földhitelintézet helyett egyházmegyéinknél helyeznők el ezen összeget gyümölcsösztetés czéljából, származnék-e többlet? Magyarországon még messze van az idő, mikor a bankok nyereségvágyukat a kölcsönök olcsóbbá tétele által korlátozni hajlandók lesznek, s a kölcsönre szorultak szívesen vennék azon tíz évi törlesztésre s mérsékelt 6%-re adandó közalapi kölcsönöket s az egyetemes egyház kamatjövödelmének többlete mégis 12,000 forintra rugna, oly tekintélyes összegre tehát, melyből évenként 20—25 egyházunkat kellően megerősíthetünk, akkor is, ha egy-egy ekkleziásia tíz évig kapná is a segélyt.

Az egyházak továbbra is fizetnék a közalapi járulékokat, de ezen jövedelemnek a mostani tőkésítés helyett czélszerűbb beosztása érhető el az által, ha a szegénységgel küzdő kis egyházak javára tőkésíttetnék. Mert szerény véleményem szerint a mi egyházaink leghelyesebben három főcsoportba sorozhatók. Első csoportba azon kicsiny ekkleziásia, melyek a magok erejéből fenn nem állhatnak, segélyezésre szorultak. Tíz éves számadás mutatja, hogy az eddigi módszer mellett ezen kis egyházak erősebbekké nem lettek, mert a szétforgácsolt domesztikai segélyben bízva, egyházaikat megterhelték, s a nyert segély kamat fejében idegen tőkék nyereségeül jutott; a szükség nem apadt, a folyamodó egyházak ugyanolyan sorban nyújtják be a kérvényt, mint az első évben. Ezeknek tőkét kell képezni a közalap kamat jövedelméből.

A második csoportba azon kicsiny egyházak tartoznak, melyek a jelen követelményeket nagy erőfeszítéssel teljesítik, de a szaporodó terhekkel megbirkózni képtelenek lesznek. Ezen egyházakon a mostani módszer mellett nagy méltatlanságot követünk el, mert ezek most csak fizetnek, de segélyre nem számíthatnak. A méltányosság azt követeli, hogy ezekre is, tekintettel legyünk, s az általok fizetett évi járadékok egy részét, még pedig legalább 75%-át saját tőkéjük növelésére fordítsuk, hogy a jövőben is teljesíthessék nemes feladatukat, s ne legyenek terhére a közvagyonnak. Így ezen beosztás által ezen kis egyházaink évről-évre izmosodnának, a legkisebb, az első csoportba tartozó segélyre szorultak száma évenként apadnának indulna.

A harmadik csoportba azon erőteljes, virágzó, vagyonos és nagyobb népességű egyházak sorolhatók, melyek önmegerősítésük nélkül teljesítik a közalap növelését, a gyenge ekkleziásia segélyezését, s a gyakrabban előforduló adományok és hagyományok által saját tőkéjüket is növelhetik, s rájuk is szól első sorban az írás: az erős az erőtlent gyámolítsa. Tudom én, hogy az ő terhök is nehéz, igényeik nagyobbak, vágyaik egy középiskola felállítása vagy fentartása felé szárnyalnak, de épen itt legbőségesebben buzognak fel a nagyobb számú jómódú egyháztagok áldozatkészségének forrásai, s nagy segítségük az állam is.

Egyházaink megerősítéséül szolgálna egy kötelező szabályrendelet vagy törvény, mely megkövetelné az adományoknak, perzselypénzeknek, p. o. 50%-ának, s a hagyományoknak tőkésítését. Sok egyházban ezen intézkedés áldásos eredményeket hozott már létre, de viszont vannak gyülekezetek, melyek a tőkéhez szívesebben nyúlnak, mint azt gyarapítani szeretnék.

Hathatósan előmozdítaná harmadszor egyházaink erősödését az államsegélyeknek tőkésítése. Ezen segély ma évenként csak a református egyházat érintőleg körülbelül 170 ezer forint, melynek jó része évenként momentán szükségek pótlására szolgál, sokszor arra rá sem szorultak által vétetik igénybe. Igaz, megengedem én, hogy vannak súlyos csapások által látogatott hivatalnokok, de kétségbe vonom azt, hogy 25—50 forintos segélyek által házaikba a boldogságot beplántálhatjuk; legtöbbször csak arra adunk instinctust, hogy jövőre ismét kérelmezzenek; míg ha ezen államsegélyt évenként tőkésítésre fordítja az egyházi felsőbb hatóság — csak a kamatokból bizonyos össze-

get fordít egyelőre segélyezésekre — rövid 10—15 év alatt, egyéb források segítségével mellett oly hatalmas összeget alkothatunk a papi és tanítói fizetések alapjául, mely az általános jólétet nemcsak megteremti, hanem állandóvá is teheti.

A csapásokat szenvedő egyházak és hivatalnokok megnyugtatóra pedig legegyszerűbbnek tartanám a kötelező kölcsönös biztosítást, minden egyházkerületben külön-külön szervezve; lehetőleg egyszerűen minden nagyobb apparátus nélkül, mint ahogy eddig lelkészgyámintézeteink tőkéi kezeltettek. Egy-két forint teherviselés mellett a segélyre szorultak azonnal részesülhetnének a segítségben, s akkor az álszemérem sem akadályozná meg a méltán zörgetőt a kérelmezéstől, míg most sokat visszartart kevésbé önző természete.

Végül az egyház gyarapodásának biztos forrás nyitható az új lelkészek beállítása alkalmával, ha az egyház közvagyonának növelésére egy évi fizetésöknek 10%-át határozná meg a törvényhozás. Itt semmi méltánytalanságot nem követnénk el, mert a jelenben élő lelkészek sok egyházmegyében 50%-kal voltak megterhelve belépésük alkalmával a gyámintézetek javára, mely tehernek jó részét az ezután belépő lelkészek érezni nem fogják.

Igaz, hogy az elmondottakban első sorban a lelkészek és tanítók jövőjének biztosítása vezette tollamat, de mivel ezen hivatalnokok ellátásának könnyítése az egyházak érdekeivel azonos, erős meggyőződésem szerint ezen szükségek sürgetik első sorban a megfelelő alapok létrehozását. Az eddigi terheket semmivel sem növelvén, a panaszok forrását elzárván, egy szebb jövő reményével munkára, küzdelemre buzdítaná egyházunk tagjait és előljáróit a ezéltudatos törekvés.

Valeant, quantum valere possint.

Lévai M.

Lelkészválasztás meghívás folytán.

E b. lapok f. évi 24. és 25-iki számában vita tárgyává tétetvén az egyházi törvényeknek 199—203, a lelkészválasztás meghívás folytán eszközölését szabályozó §§-ai, engedtessek meg, hogy ezen, úgy a jelenre, mint a jövőre egyiránt fontos ügyben megjegyzéseimet röviden elmondhassam.

A 199. §. egyenesen és nyíltan azt mondja, hogy a lelkészi állomás meghívás folytán csak azon esetben tölthető be, ha az illető jogosult választóknak legalább két harmada egy jelöltben állapodik meg; az első és fődolog tehát az egy jelöltben megállapodás.

A mint a zsinati napló igazolja, már a zsinaton hosszas viták tárgyát képezte az, hogy a presbyterium miként győződhetik meg arról, hogy a meghívást a jogosult választók két harmadrésze kívánja. Ide vonat-

kozólag mondja Szász Károly püspök úr is, a lelkészválasztási törvények ügyével foglalkozó bizottság elnöke: „Az egész eljárás a választók lajstromának elkészülte után történik. Azok, akik egy bizonyos egyénre akarnak szavazni, a presbyterium előtt, a választási névsor alapján igazolják magukat. Ez a legegyszerűbb mód.” (Lásd zsin. napló 823. l.)

Több oly észrevételt a naplóban, mely a presbyteriumot tájékoztatná, nem találok, de az minden szónok beszédéből ki iláglík, hogy a presbyteriumnak, mielőtt a 200. §-ban jelzett jelentését az espereshez megtenné, arról tudomással kell bírnia, hogy megvan-e a meghíváshoz szükséges többség? S hogy a presbyterium helyzete annál könnyebb legyen, ez az oka annak, hogy a 200. § már nem $\frac{2}{3}$ többségről, hanem **csak többségről** beszél; a 203. §. intézkedéseinek tartatván fenn annak kimutatása, hogy vajjon nem jelentkezik-e majd a választók egy harmad részének tiltakozása által a meghívás meggátolásához szükséges ellenzék?

Nyilvánvaló tehát, hogy a gyülekezet választóképes tagjainak több ízben összehívása nem szükséges, elég, ha a presbyterium közhírré teszi azt, hogy a kik valamely egyén meghívását óhajtják, azok záros határidő alatt jelentkezzenek előtte vagy a könnyebbség okáért megbizottai előtt, s ha valaki a szavazóképes tagok többségét megnyerte, az ezen tény által a gyülekezet jelöltjévé lett. És mivel föltehető, hogy azok, a kik valamely egyén meghívását s megválasztását óhajtják, hogy óhajuk teljesülhessen, jelentkezni is fognak, a gyülekezet jelöltjének kimutatása meglehetősen egyszerű dolog; ha pedig a szavazóknak fele sem jelentkezik, ez nyilván mutatja, hogy a gyülekezet többsége egy egyénhez sem ragaszkodik oly mértékben, hogy a pályázat mellőzésével annak meghívását kívánja és így a pályázat kirandó.

Egy dolog azonban úgy a törvényből, mint a naplóból kétségtelen, az, hogy a meghívandó egyénnek a gyülekezet jelöltjének kell lennie, különben a presbyterium a meghívás tárgyában nem intézkedhetik, s a főfeltétel, mint alap megvan, s erről a presbyterium meggyőződött, a lelkészválasztásnak meghívás által eszközölését tovább mi sem gátolja.

Szűcs László.

Acetum habet in pectore dominus Szalay.

Élczes biz ő; de hát lelke rajta! Dr. Masznyikkal szólva, nekem is megvan az a rossz szokásom, hogy tollamat nemcsak író, hanem olykor-olykor szűrő eszköznek is használom; de a jámbor olvasó tegyen róla tanubizonyságot, hogy a napirenden levő vita folyamán magamat, épen az ügy érdekében, megmenteni igyekeztem s minden személyeskedéstől menten, folyvást a legszigorúbb tárgyilagosságra törekedtem. Arra is el voltam s vagyok határozva, hogy a belmissió és a cura pastoralisról ez idő szerint többet sem nem írok, sem nem szólok, nehogy az érdemlegesen megvitatott ügy a szavak áradatának posványában elmerüljön. Ezen elhatározásom mellett meg is maradok. De mert köztem és Szalay úr között egészen más kérdésben ismét elvi differenciák merültek fel, kénytelen vagyok még egyszer és utoljára röviden felszólalni.

Szalay úr hozzám intézett s lapunk 26-ik számában olvasható válasza kezdetén az újjászületésről s annak komoly jellegéről hosszasan értekezik.

Ez az értekezés, mint tanulmány helyes elveken nyugszik, de velem szemben egészen felesleges volt,

mert én azokat nemcsak tudom, de veie egy értelemben vallom is. Mit tartok tehát megrovásra, vagy mint ő mondja, „gúnyolódásra méltónak”? Azt, a mit a „Keresztyén”-ben hirdetett, hogy t. i. „ma már minden valamirevaló ember czime mellé ezt is oda írja: u. sz., azaz újjászületett.” No már a Szent Léleknek azt a véghetetlenül fontos s mindenekfelett *belső* munkáját ennyire profanizálni, csakugyan megrovásra méltó dolog.

De határozottan nem értek vele egyet s elvállik az útunk azon református elvek fejtegetése közben, melyek az imádkozás lényegére vonatkoznak. Azt én nagyon jól tudom, hogy az evangélium s Kálvin értelmében is nekünk egymásért nemcsak szabad, de kell is könyörögnünk; hiszen az imádkozásnak mindig bizonyos személyes jellegű vonatkozásai vannak s vagy magunkért, vagy másokért imádkozunk; de midőn ezt tesszük, *Kálvin elvei szerint* mindig magunkból kell kiindulnunk s mint embereknek és individuumoknak nem szabad mandatarikusokként szerepelnünk. (Ezt a magános imádkozásokról mondom, a templombeliek más szempont alá esnek.) Ez a *tiszta református elv, a másik pápistás felfogás*. Így értendő tehát Kálvinnak a Szalay úr által idézett szentiratbeli helyre vonatkozó magyarázata; miről nemcsak akkor győződhetünk meg, ha ezt a helyet Jak. 5. 16-tal s Kálvinnak ehez csatolt magyarázatával egybevetjük, hanem ha ama közbeneső mellékmondatot „*Quoniam potenter illi aderat Dominus*” stb. az előbb mondottakkal összefüggésbe hozzuk.

De ha valaki felfogásom helyességéről csakugyan meg akar győződni, annak még az exegesis sikamlós lejtőjére sem kell állania; Kálvin erre vonatkozólag Institutiójában (3-ik könyv XX. Caput.) „*De Oratione*” stb. cím alatt a maga értelmét külön, önállóság és oly szabatosan formulázta, hogy ha valakinek egyik vagy másik e kérdésre vonatkozó szentiratbeli hely magyarázatánál kételyei vannak, az útvésztozó! kivezető fonalat itt mindig biztosan megtalálhatja s kételyeit egyszerre eloszlathatja.

Már most lássuk csak a Kálvin értelmét.

„*Denique rite precandi initium atque etiam praeparatio est veniae deprecatio cum humili et ingenua culpa confessione. Neque enim sperandum est ut quicumque a Deo impetret vel sanctissimus quisque, donec gratis reconciliatus ei sit, nec fieri potest, ut aliis Deus sit propitius nisi quibus ignoscit.*” * Ismét: „*Quum vero fidei vim bene perspicere nemo queat, nisi qui experimento eam in corde suo sentit: quid cum hujusmodi hominibus disputando proficias stb.*” ** Tehát ha a meghallgatás reményével akarunk imádkozni, szükség, hogy az Isten velünk megbékült legyen s a hitnek erejét senki nem érti, hanem csak az, *a ki az ő saját szívében azt tapasztalatból érzi.* — Ismét: „*Quando vero nemo est hominum dignus qui se Deo repraesentet ac in ejus conspectum prodeat: ipse caelestis Pater ut nos pudore simul et metu eximeret, qui nostros omnium animos deicere debebant, Filium nobis suum donavit Jesum Christum Dominum nostrum: qui apud ipsum nobis sit advocatus et mediator, cuius ductu ad ipsum secure accedemus, tali intercessore confisi nihil, quod ejus nomine petierimus nobis denegatum iri.*” (I. Tim. 2. 5; I. Joh. 2. 1.) Tovább menve: „*Itaque postquam caelestis Pater vult omnia in ipso recolligere: nimii stuporis fuit, ne dicam insanitiae nobis per ipsos accessum sic velle moliri ut ab illo abduceremur, sine quo nec eis*

aditus ullus patet.” S végre minden elmélkedésére Kálvin a koronát ezen szavakkal teszi fel: „*Quamobrem caelestis magister, quum optimam orandi legem ferre vellet, jussit intrare in cubiculum, ibique ostio clauso orare Patrem nostrum in abscondito, ut Pater noster, qui est in abscondito, nos exaudiat. Nam ubi ab hypokritarum exemplo abstraxit, qui ambitiosa precum ostentatione hominum favorem captabant simul adiicit, quid sit melius: intrare scilicet cubiculum et clauso ostio ibi orare.*” Kérem, azok, kik hírlapokban folyamodnak egymáshoz, hogy „imádkozz érettünk!” vajjon nem esnek-e bele az imádkozás fitogtatásának ama bűnébe, melyet, mint az emberek tetszését hajhászó hypokriták szokását, a nagy reformátor itt olyan éles szavakban elítél? És vajjon nem az lesz-e az egyedül helyes kálvinista elv, a mit én legközelebbi cikkelyemben az én barátom F. Gy.-nak is ajánlottam, hogy t. i. titkon ajtonkat behajtva stb.

Arra nem is reflektálok, a mit Szalay úr a Helv. Conf. XXIII. 1-ső §-ból idéz, hiszen ott a *templomi* könyörgésekről van szó. Tessék az egész Confessio áttanulmányozni, majd meglátja, hogy annak az értelme nem ő mellette, hanem mi mellettünk szól. Különben ugyancsak ezen symbolikus könyvünket tekintve, kimutattam, hogy épen így állunk a nyilvános írásmagyarázat (mert jól megjegyezzük, hogy erről van szó!) szabadságára nézve is.

Ámde Szalay úr itt ismét Kálvinra hivatkozik. Hogy a bibliával szemben mi az elvünk, már egy alkalommal megmagyaráztam. Teljes szabadság minden hívő számára s nem volna az nemcsak hogy református, de egyáltalában protestáns sem, a ki ezt az egyéni szabadságot még csak korlátozni is akarná. De ne felejtjük el, hogy Kálvin az egyház külső szervezetét is reformálta s abban a maga helyét, munkakörét és feladatát kinek-kinek szigorúan meghatározta. Hogy aztán a felállított rendre milyen súlyt helyezett, azt az Institutióból láthatjuk. „*Ecclesiae ergo dissipationem vel ruinam potius et exitium molitur, quisquis ordinem hunc, de quo disputamus et hoc genus regiminis vel abolere studet, vel quasi minus necessarium elevat. Neque enim vel solis lumen ac calor, vel cibus ac potus tam sunt praesenti vitae fovendae ac sustinendae necessaria, quam est conservandae in terris ecclesiae apostolicum ac pastorale munus.*”

Miért hát ezen törvényes renddel szemben az a fel sem vevő kicsinylés, mely vakmerőnek ugyan elég vakmerő, de áldásteljes semmiképen nem lehet? Mert a tanítás, a nyilvános vagy közönséges írásmagyarázati tisztt Kálvin szerint épen „*pastorale et doctorale munus.*” És mikor az apostoli korbán alkalmazott 5-féle egyházi tisztviselőt névszerint felemlíti (apostolok, próféták, evangélisták, pásztorok és doktorok), azonnal utána teszi „*ex quibus duo tantum ultimi ordinarium in ecclesia munus habent; alios tres initio regni sui Dominus excitavit*” s különösen az evangélistákra nézve az értelme ez: „*haec munus nihilominus extraordinarium apello quia in ecclesiis rite constitutis locum non habet*”, ellenben a pásztorok és a doktorok kötelességéről azt mondja: „*inter quos hoc discriminis esse puto, quod doctores nec disciplinae, nec sacramentorum administrationem, nec monitionibus, aut exhortationibus praesunt sed scripturae tantum interpretationi ut sincera sanaque doctrina inter fideles retineatur.*” „*Pastorale autem munus haec omnia se continet.*”

Lám, lám! még sem egészen úgy ért ez a Kálvin a nyilvános írásmagyarázói szabadságról, mint azt Szalay

* Inst. L. III. Cap. XX. 9.

** Lásd általában az Institutio III-ik és IV-ik könyvét.

úr erőszakosan ráfogja! Vagy talán az ő iskolázatlan evangélistái foglalták el azoknak a doktoroknak a helyét? Hagyjuk abba. Ön is tudja, én is tudom, hogy e kérdésre csak egyetlenegy felelet lehet.

Annakokáért nem cloturt uram! nem elszigeteletést, nem rendőri assistentiát, hanem törvényes rendet akarunk mi az ekkleziában s ebben is csak a mi nagy mesterünket Kálvint követjük, ki értekezését ezen szavakkal zárja be: „Jam veroquum ordine omnia et decenter in sacro coetu gerenda sint, nihil est in quo id servari diligentius oporteat, quam in constituenda gubernatione; *quia nusquam majus periculum est si quid in ordinate queritur. Itaque ne homines inquieti ac turbulenti temere se ad docendum (!!!) vel regendum ingererent nominalim cautum est ne quis sine vocatione publicum in ecclesia munus sibi sumat.*“

Ezt a mestert követték régiebb és újabb törvényhozóink; ezt ajánlom önnek is Szalay úr becses figyelmébe. Az „inquietus“ és „turbulens“ embernek természetéhez tartozván az, hogy legjobban akarata daczára, többet árt mint használ, a hol a jó rendre valamit adnak, nem igen szokták azt ott megtúrni s ezen az okon p. o. a genfi városi tanács 1882. november havában az uniformisos „Heils-Armee“-t a város területéről egyszerűen kitiltotta. Pedig ott a clotur nem igen van alkalmazásban.

Fájdalom, a kálvinismus jellege nálunk egy idő óta sokak előtt elmosódott. Ki kell azt domborítanunk! Azért örömmel ragadtam meg még egyszer az alkalmat, hogy az ön provokálására a fenti két kérdésben Kálvin valódi elveit megismertessem, s esetleg az ön gondolatmenetét is helyesebb irányba tereljem.

Püspök-Ladány, 1895. július 2.

Eröss Lajos,
ev. reform. lelkész.

Levél a „Debreczeni Protestáns Lap“ szerkesztőségéhez.*

Az ev. ref. egyház összes nagytiszteletű lelkészeinek nagyérdemű becses figyelmükbe ajánlva.

Kedves Uraim!!

Semmi sem méltatlanabb dolog, mint valamit nem ismerve, mondani a fölött itéletet.

A „Debreczeni Prot. Lap“ folyó évi 23., 24. és 25-ik számaiban felőlem is ily méltatlan itélet tétetett; s indítatva érzem magamat Nagytiszteletűségeikkel kellőleg megismertetni, s erre vonatkozólag Nagytiszteletűségeik elé néhány szerény kérdést intéznem.

1. Vétkeztem-e, ha a szüleimet soha nem láttam és nem hallottam imádkozni, de vétkezni igen?

2. Vétkeztem-e, ha imádkozni csak akkor kezdtek tanítani szüleim, midőn az iskolába készülődtek feladni, 9 éves koromban, és az imát csak az iskola kellő szigora volt képes belém csepegtetni?

* Kiadjuk ezt a hozzánk, írója által személyesen behozott cikket. Kiadjuk pedig csaknem teljesen azon formájában, a mint azt szerzője megírta. Legfentebb helyesírási hibáit igazítottuk ki, miután ezen egyszerű molnármester, ki most h.-szoboszlói lakos, mint maga mondá, mindössze egy esztendeig járt iskolába, s a mit tud, azt a maga szorgalmának köszönheti. Helyesírási hibái kiigazításán kívül még néhány erősebb kifejezésén enyhítettünk valamit. Talán vet ezen levél kiadása valami fényt a belmissió kérdése körül lapunkban kifejlett vita egyes fázisaira. A cikkirő kérdései közül egyik-másik kétségenkívül gondolkodóba ejthet bennünket, s a tépelődő lélek aggodó kérdéseire valószínűleg azt a választ fogjuk mindannyian adni: „bizony, nem vagy vétkes!“ *Hely. szerk.*

3. Vétkeztem-e, ha az iskolában megtanultam az imát, a bibliai történeteket, de hinni nem tanítottak,* mert egyes bibliai történetet maga a tanító is mosolyogva mondott el előttünk, és az évszázó vizsgakor feltűnés végett a tanító egy dalt zengetett el velünk (a dal szövege „A zöld béka nadrága drága“ stb.) s ilyen iskolai szelemmel telve szüleim elvontak az iskolától, és így nőttem fel ifjú emberkorig, azon balgatag hitben, hogy én keresztyén vagyok, mert a debreczeni ref. nagytemplomban megkereszteltettem; megmételtyezte szívemet, lelkemet azon öntudat, hogy én a legtisztább valláshoz tartozom, noha szívem vagy lelkem indítatásából soha nem imádkoztam, de káromkodni többször nem szégyenlettem.

4. Vétkeztem-e, mikor egy Szikszay György-féle „Keresztyén Tanítás“ című könyvet a kezembe vettem, és lassan megismerkedtem vele, és megismertem, hogy semmi se vagyok, hanem egy tudatlan, megkereszteltette ugyan, de pogány, hogy ezen könyv olvasása által megösmertem magamat, és megismertem az Istent és az ő szent fiát, a mi Urunk Jézus Krisztusunkat, és elkezdtem imádkozni, s barátaimat magam köré gyűjteni, és nem tudtam nékiek egyébről, csak az Úr Jézus szeretetéről beszélni, és ezen Szikszay „Keresztyén Tanítás“-ból olvastam nékiek a többiek közt. Így történt, hogy egy véletlen alkalomból találkoztam dr. Szabó Aladár úrral, és megkértem, ha lenne oly szíves eljönne hozzám, úgy estérként a mi kis összejövetelünkben az Isten igéjét hirdetni, a mit dr. Szabó Aladár úr készséggel megígért, és teljesített is; így lett az én budapesti lakásomon, református szertartású istenitisztelet jó darab ideig, de ezen összejövetel bizonyos okok végett megsemmisült, a mi az én szívemet annyira nyomta, hogy két hélig beteg voltam utána, ezen idő alatt dr. Szabó Aladár úr kétszer meglátogatott, én kérve kértem, hogy kedves Szabó Aladár úr, ne fáradjon többet hozzám az ideig, míg ismét személyesen föl nem kérem az eljövételre, de ez utóbbi ugyan nem történt meg, mert nem bírtam többé a barátaimat egybehívni, és ennek következtében nem lett gyülekezet; a kálvintéri református templomba eljártam ugyan, mint annak előtte, a templomból kijövet délelőtt a templom előtt megálltak több fiatalok néhány percze, egymást kérdezve, hová menjenek délután mulatni, néha elég nem tisztességes szavakat használva, sőt az Istent is káromolták némelyek, én e miatt szomorkodtam; szólni nem voltam képes, bár óhajtottam, de bátortalan valék. Délután ismét mentem templomba, kijövet után hova menjek, a korcsmába vagy a ligetbe, vagy más eféle dorbézolók, vagy bujálkodók barlangjába, a mi Budapesten, fájdalom, nem kis mértékben van, az én lelkem nem kívánt ily társaskört, nekem egy magasabb szellem társasköre hiányzott; kerestem, de nem találtam, elmentem a Budapesten Hársfa- és Wesselényi-utcza sarkán levő baptisták imaházába, mert ott rendesen délután öt órakor kezdődött az istenitisztelet.

A baptisták ezen estvéli istenitisztelete végeztével lementünk az ifjúsági egyletbe, ott énekeltünk, imádkoztunk, teáztunk és vajás kenyeret ettünk, és ismét imádkoztunk meg énekeltünk, majd bibliai versek kölcsönös kérdéseivel társalkodtunk, végül a zároima. Itt, megvallom, sok dologban nem értettem vélek egyet, de mivel a református egyház kebelében, ehhez még csak megközelítő egyletet sem találtam, így szívesen elhatároztam közibek, mert a szívem és lelkem azt súgtá és

* Konfirmálva nem voltam.

azt súgja még ma is:* „Isten népe a hol tanyáz, ott nékem az atyai ház“, azon értelemmel, hogy mindegy nékem, ha a halálos ellenségem beszél is, az Úr Jézusról szelíd szeretettel, avagy énekeljen róla, én szívesen hallgatom vagy éneklek véle, és így közéjek állottam, és lettem baptista, de nem *nazarénus*, vagy neobaptista, valaki ennél többet mond rólam, az csak rossz akarattal, vagy enyhítő körülmények közt tévesen mondja.

5. Vétkeztem-e, hogy ily körülmények között baptistává lettem és ennek következtében dr. Szabó Aladár urat csupán nagyrabecsülésből nem tudattam, nem akartam megbántani személyes megjelenéssel, mert ösmerve igazszívűségét, tudtam, hogy csak fájdalmat szereztem volna nékie, és ennek következtében dr. Szabó Aladár úr még mind ezideig nem bír kellő információval felőlem, hogy mikor és hogyan lettem baptistává?

6. Vétkeztem-e, hogy azon öt év alatt, míg a baptista gyülekezet tagja voltam, a református egyházi hit alapelveit mindenkor komolyan véstem, a Szikszay „Keresztyén Tanítás“ című könyvből nyert ismeretimmal, és a Dr. Szabó Aladár úr valódi keresztyén szellemű működésének lelkemből visszatükröződő sugaraival, a miért is a baptista gyülekezet vezetői nem egyszer keményen megdorgáltak, a baptistáknál találtam ugyan sok jót, de sok rosszat is.** Ez utóbbi bírt arra, hogy visszalépjek az ev. ref. egyház kebelébe, bár előre tudva azt, hogy itt sem lesz valami irigylendő sorsom a lelki dolgokban érte, mert mielőtt baptistává lettem is, nem a reformált egyházunk alapelvei iránt volt kifogásom, hanem az egyházunk általános tagjai iránt, és a visszalépésemkor is láttam a kedves nagytiszteletű Fekete Gyula lelkész úrnak a „Debreczeni Prot. Lap“ f. évi 25-ik számában „*belmissió munkái*“ címen megjelent válaszában oly lelki férfiasággal rámutatott az egyházunkban élő oly elszomorító betegségekre: — „Nálunk, a mi az evangéliumi eszmék, a krisztusi elvek gazdag kincseit illeti, ezekből is keveset tanítunk az iskolában, a hit forrásaihoz épen nem vezetjük el a gyermeki szíveket, hanem a bibliának történeti részét adjuk szertelen nagy szárazsággal. Az ifjúsággal meg senki nem törődött soha. A meglett emberek, a családok eljártak ugyan a templomba, úgy a hogy, de eleven, élő személyes hitet, a Krisztus megösmérése és követésére való erőt ez sem igen eredményezett. Csak szokásból járt a nép a templomba, csak a teste volt részes a szent dolgokban, de a lelké a zsibbadtság, az érzéketlenség, a szélütöttség jelei látszottak és látszanak ma is.“ Igaz, úgy van!

7. Kérdem, kedves uraim! vétkeztem-e, hogy az itt fent megnevezetteket, már az egyházunkhoz való visszalépésem előtt teljesen láttam, és mégis lelkem teljes erejével és egész önzetlen szeretettel kíváncsítottam a reformált egyházunk kebelébe vissza s ennek javára szívem, lelkem teljes erejéből és odaadásával közreműködni, hogy a fent nevezett oly szomorú, de igazán létező betegségekből a lelkeket kisévelve, a Krisztus ismertetése által s az Isten dicsőségére minél többet megnyerhessek.

8. Vétkeztem-e, hogy ezen visszatérésemet a Karczag város református lelkészével, nt. Madarász Imre úrral tudattam, és általa egyszerre 2 fiúgyermekemet megkereszteltem, az egyiket 4 éves, a másikat 3 hónapos korában?

S e lelki dolgokban elhatározott álláspontomat,

* De azt nem, hogy ismét baptista legyek.

** Erről kívánatra bővebben szóíhatok.

dr. Szabó Aladár úrral csak azután tudattam, majd később vele levelezésbe jöttem; működésemhez nagybecsű tanácsát kikértem, de azt tagadom, hogy dr. Szabó Aladár által valaha bárminemű belmissiói munkálkodásra felszólítva lettem volna, egyetlen egy esetet kivéve; ez az egy eset pedig a nagytiszteletű Eröss Lajos úrnak is tudtával van, azért is e helyen elhallgatom.

9. Vétkeztem-e, hogy azon időben, mit a munka terhei által a testi töredelmeim kipihenésére használhattam volna, az egyházunkhoz való hitbuzgó ragaszkodásomból indítva, fölkerestem az esteli órákban, a politikai párt és polgári olvasóköroket,* és ottan, a közéletünkben olyan nagyon elterjedt erkölcstelen és fesztelen élet és az istenkáromlás ellen szelíd szavakkal tiltakozó szavakat emeltem, és a szocialisták káros terjedéseik és téves fogalmaikról oly kellő felvilágosítással szolgáltam, hogy a nt. Eröss Lajos úr, a szocialistákról tartott beszédével teljesen párhuzamos arányban állottam a nélkül, hogy a nt. Eröss Lajos úrnak az említett ügyben tartott beszédéről legkisebb információval is bírtam volna.

10. Vétkeztem-e, hogy lelkem a szeretet szomjúságától epedve, valamely falun vagy városban keresztültutattam, a lelkész urakat mindig felkerestem, és a belmissió szükséges voltáról vélek egy pár szót váltottam, s a dr. Szabó Aladár úr belmissiói működését figyelmökbe ajánlottam, és azon óhajomnak adtam kifejezést, vajha minél több lelkészek megértenék azt, hogy szeretett hazánk református egyháza a halálos ágyon, s a végvonaglások közt fekszik a nt. Fekete Gyula úr által megnevezett betegségekből; igazán mondom, hogy csak kevés lelkészt találtam, a kinek szívében szavaim visszhangra találtak.

11. És vétkeztem-e, hogy azon lelkész urakat minden megbizatom nélkül arra kértem, hogy nem volnának-e hajlandók dr. Szabó Aladár úrral a belmissiói mozgalomban szorosabb összefüggésbe lépni, csupán szellemileg, nem anyagilag érte?

Ökröss Mihály,
molnár.

(Vége köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Egy lelkész jubileumi ünnepélye.

Asztalos György, n.-károlyi ev. ref. lelkész, mult hó 9-én ünnepelte lelkészkedésének 50 éves jubileumát.

Közbejött körülmények miatt kissé megkéstünk ezen szép ünnepély részleteinek közlésével, de mert nem akarhatjuk, hogy visszhangtalanul vonuljon el tőlünk egy kiváló lelkészünk ünnepeltetésének emlékezete: midőn neki további tevékenységéhez a magunk részéről is erőt, testi és lelki egészséget kívánunk, a legnagyobb örömmel közöljük élettrajzát s adjuk át az emlékezetnek a jubileumi ünnepély egyes részleteit.

Asztalos György 1822. október 28-án Nagy-Károlyban született. Ifjúkora nehéz, küzdelmes volt. Nagy-Károlyban elvégezvén hat gymnasiumi osztályt kitünő sikerrel, — egész lelkével vágyott tovább képezni magát s tudományoszomja szembezállt a küzdelemmel, nélkülözéssel. Ugyanis az 1836. évi nagy tűzvész, mely Nagy-Károly városát elhamvasztotta, *Asztalos György*

* P.-Ladányban.

szüleit is haléktalanoikká tette, úgy, hogy semmit sem tudtak nagyreményű fiók taníttatására fordítani. Ő azonban minden anyagi támogatás nélkül Debreczenbe ment, s ott a református főiskolában folytatta tanulmányait, 1839-ben azonban nyomasztó anyagi helyzete már arra kényszerítette, hogy anyagi segély gyűjtésére kimenjen segédtanítónak Tasnádra, Kiss András professor, később debreczeni tanár mellé. Innen csakhamar visszatért a debreczeni főiskolába s ott sok nélkülözés között elvégezvén a theologiai tanfolyamot, mint esküdt díjak a 4-ik gymn. osztály tanárává neveztetett ki 1845-ben.

Ugyanekkor hívta meg őt a nagy-károlyi református egyház segédlelkészül, hogy a nagy beteg Hajós Nagy András, nyug. esperes helyett a lelkeszi teendőket teljesítse. Asztalos György elfogadta szülővárosa meghívását s 1845. június 8-án megkezdte a segédlelkészi teendőket évi 40 váltóforint fizetés mellett. Ekkor, 22 éves korában mondta első beszédét a nagy-károlyi ref. templomban, s ezzel egyszerre meghódította hallgatóit, kik azóta is mindig áhitattal, lelkesedéssel hallgatják.

1846-ban, Szerdahelyi Pál főispán beigtatása alkalmával alkalmi beszédet tartott a templomban. E beszéd a jelenlevő előkelő közönségre, kik között a megye első emberei ott voltak, oly roppant hatást tett, hogy a templomban szokatlan éljenzés és taps hangzott fel szavai után. Szónoklatairól csakhamar híressé lett s már 1847-ben több egyház igyekezett őt lelkészül megnyerni, — miért is a nagy-károlyi egyház, hogy magáénak megtarthassa, az agg Nagy András életben létekor már lelkészének választotta. Hajós Nagy András 1850-ben elhalálozván, utódja Asztalos György a teljes lelkeszi jövedelem élvezetébe lépett.

A szabadságharcz alatti hivatalos és magán cselekedeteiért fogságot szenvedett, de azonkívül is annyi zaklatásnak volt kitéve, hogy attól megszabadulandó, — összes eddigi munkáit, úgy egyházi, mint egyéb dolgozatait megégette.

1859-ben a nagy-károlyi egyházmegye főjegyzőjévé választotta, s mindjárt a következő évben esperesvé. 1860. ápril 20-án a debreczeni egyházkerületi gyűlésen — mely a kormány tiltakozása ellenére, ágyúk torka előtt tartott meg a kistemplomban — tette le a hivatalos esküt, s tartotta meg remek székfoglaló beszédét, melynek egyik legszebb része ez volt: „Sötét felleg, zúgó vihar támadt fel, kioltandó az Idvezítő szelleme által felgyújtott örök langú szövétnek világát; — világi hatalom szuronyai s mennydörgő ágyúinak égő kanóczaik állanak készen, lerombolandók Krisztus egyházának ama sziklavarárt, melyen eddigelé a pokol kapui is diadalmat nem vehettek. Ha e vihar — mely magyar prot. egyházunk hajóját a háborgó tengeren elnyeléssel fenyegető örvény s hullámok felett hanyja, veti — egymagam önfeláldozása által lecsillapodnék: büszke lelkesüléssel mondanám Jónás prófétával: „fogjatok engem és vessetek a tengerbe, hogy szűnjék meg a tenger háborgása mi tőlünk!“ A bátor lelkű esperes innen hazatérve már ápril 26-án megtartotta a kormány tiltakozása ellenére a kaszinó által Széchenyi István emlékére rendezett gyászünnepelet. Itt elmondott beszéde — egykorú bíráló szerint, „a prózában írt költemények remeke.“

Mint esperes, egyházi pénzügyi viszonyainak rendbehozásán, a tanügy felvirágoztatásán, s az egyházmegyei levéltár rendbehozásán fáradozott. E levéltár rendezése közben határozta el, hogy megírja egyházmegyéje történetét. Ebből már 1864-ben megjelent egy füzet: „A nagy-károlyi egyház története.“ Nagy munkával és szorgalommal írta meg a nagy-károlyi egyház-

megye történetét, mely kiadásra vár. Később, midőn az esperességtől megvált, akkor is élénk részt vett s veszen ma is egyházmegyéje közügyeiben.

1878. évben „Zsinati vélemények“ című művet írt, mely mint az egyházmegye alapeszméje terjesztetett az egyházkerületi gyűlés elé. Irodalmi működése széleskörű. Folyóiratokban szétszórta igen sok dolgozata jelent meg.

A „Nagy-Károly és Vidéke“ cz. társadalmi hetilapnak 1835-től két évig volt szerkesztője, s ez idő alatt annak vezércikkeit majdnem kivétel nélkül ő írta, s ezek mind kitűntek megragadó előadásuk, méltóságos nyelvezetük által. Majd később (1892-ben) a „Nagy-Károly és Vidéke“ vezércikk pályázatán ő lett a nyertes. A fentebb említett egyházi munkákon kívül önállóan megjelent dolgozatai a következők: Nagy-Károly város története. Nagy-Károly 1893. I. kötet, mely e város történetét a szabadságharczig tárgyalja, mindenre figyelmet fordító alapos kutatás nyomán, nagy tárgyszeretettel, igen szép nyelven. Kisebb, külön füzetekben megjelentek: Egyházi beszéd szűk aratás után. Az inséggel küzdők érdekében Nagy-Károly 1863. — Széchenyi István emléke, u. o. 1860. — Deák Ferenc emléke, u. o. 1876. — II. Rákóczy Ferencz, — történeti rajz. — Melyik érdekesebb? költői elbeszélés. — A közös iskolák. — A királyi pár ezüst menyegzője alkalmából tartott egyházi beszéd. — Emlékbeszéd Kossuth Lajos felett. — Domahidy Ferenczné koporsója felett mondott gyászbeszéd. Katona Miklós felett stb.

Buzgó lelkeskedésének eredménye könnyen megmutatható. A hívek vallásossága, áldozatkészsége az ő gondos vezetése alatt mindig éledt. Az ő buzdítására, önkéntes adományokból épült az új iskolaépület, új lelkeszi lak, a templom nemesen egyszerű kifestése, felszerelése, orgonája, a torony új fedése, villámhárítóval ellátása mind a lelkesz érdemeit hirdetik.

A város közgyűlésein, melynek legidősebb képviselője, — a megyei gyűléseken, melynek legidősebb bizottsági tagja, mindig ott volt mindenütt, a hol a szépért, jóért, nemesért szót kellett emelni, s Kölcsey nyelvvel ajakán és lelkesedésével szívében, mindig elismertést vívott ki magának, s az általa felkarolt ügynek.

Asztalos Györgynek igen szép családja van. Első felesége másfél év után elhunyt. Második felesége, a sok szép testi és lelki tulajdonokkal bíró, nagy-váradai születésű Máthé Karolina, ki férjének segítsége volt a küzdelemben, vigasza a bánatban, felvilányozója az örömben, s kinek sok része van a hívek vallásos buzgósága élesztésében, a jó példaadásban. Nyolcz gyermekök született, kik közül egy Kálmán, a nagy-károlyi egyház szeretett segédlelkésze, két fia hivatalnok, három lánya papné.

Egyháza iránta való ragaszkodásának mindig fényes tanújelét adta. Legfényesebben nyilvánult azonban az érdemei felett való elismerés most, 50 éves lelkeszi jubileuma alkalmával, melyen Nagy-Károly város egész társadalma részt vett.

Az 50 éves lelkeszi jubileum ünnepén, június hó 9-én délelőtt a ref. templomban ünnepi istentisztelet volt, melyen szorongásig megtelt a szentegyház ünneplő közönséggel. Az alkalmi beszédet Asztalos Kálmán, segédlelkész, a jubiláns fia tartotta a következő igék alapján: „Ha tusakodik is valaki, nem koronáztatik meg, hanem ha igazán tusakodik“. Atyja szép példája lebegvén szeme előtt, rajongó lelkesedéssel beszélt az igazi lelkeszi és emberi hivatásról, a kitartó munka jutalmáról.

Istenisztelet után a ref. fiúiskola udvarán felállított s szépen feldíszített lombsátorba gyűlt a közönség. Jelen voltak itt a nagy-károlyi gör. kath. román és orosz egyház lelkészei, az egyházmegye részéről Kulín Imre egyházmegyei gondnok, az ág. ev. egyház és a zsidó hitközség képviselői, a vidéki ref. papság közül többen s szép, nagy közönség.

Asztalos Györgyöt a presbyterium, élén Debreczeni István főgondnokkal hívta meg. Az itt lefolyt ünnepély a fiúiskola növendékeinek üdvözlő énekével kezdődött. Ezután az egyház nevében Debreczeni István főgondnok üdvözölte szép szavakban az ünneplőt, s az egyház tiszteletének jeléül selyem palástot és bibliát nyújtott át. Majd a tantestület nevében Lukács Mihály szolt s átadta az ajándékot: egy ezüst névjegytartót, mire a leányiskola növendékei énekeltek üdvözlő dalt. A fiúiskola növendékei nevében Kaizler István szép imakönyvet, a leányiskola részéről Csernyi Ilona fehér selyem párnán egy papi süveget s makart boktétát, a polgári leányiskola növendékei nevében Eszényi Julia szép kiviteli névjegytartót nyújtottak át üdvözlő szavak kíséretében.

Itt üdvözölték még a jubilánst az ág. ev. egyház nevében dr. Lucz Ignác, a város képviseletében Schuszerits Ignác polgármester s a népbank részéről Csipkés Endre igazgató.

Minden szónok beszédére a meghatottságtól és örömtől reszkető hangon mondott köszönetet az ősz lelkipásztor.

Az ünnepélyt a fiúiskola növendékeinek éneke rekesztette be.

Igazán lélekemelő szép ünnepély, valóban kedves családi ebéd volt aztán az is, melyet az ev. ref. egyház kezdeményezésére Nagy-Károly város társadalma a jubiláns tiszteletére, az istenisztelet bevégződése után rendezett. Minden vallásfelekezett s minden társadalmi osztály képviselve volt ott, hogy lerója a tisztelet adóját. A méltóságos gróftól az egyszerű polgárig mindenki örömmel üdvözölte, első helyre emelte Asztalos Györgyöt, az agg lelkipásztort, kiben a zajtalan, de áldásos munka, tiszta erkölcs, igaz becsület, nemes egyszerűség, szíves szeretet nemcsak hirdetőjét, de megtestesítőjét mutatja fel.

A régi kaszinó nyári színpadán kétszázalál többen vettek részt az 1 órától 4 óráig tartó ebéden. Az ősz pap egész szép családjával, gróf Károlyi István, Nagy László alispán, Tomka Mór pénzügyigazgató, Schuszerits Ignác polgármester, továbbá az egyházak fejei, hivatalok, testületek vezetői, polgárok, öregek és ifjak, helybeliek ép úgy mint vidékiek, egy szívvel-lélekkel vettek részt a szép ünnepélyen; a Rákóczi induló hangjai mellett a család kíséretében bevonuló jubiláns és később Károlyi István gróf lelkes éljenzéssel fogadtattak.

Nem akarjuk részletezve közölni az ezen ebéden elhangzott lelkesnél lelkesebb üdvözlő beszédek, toasztok hosszú sorozatát. Elég azokról annyit mondanunk, hogy szívből fakadt meleg hangú, tehát szívhez szóló, melegítő beszédek voltak azok, melyekből jól esett kiéreznünk a szeretetnek, a becsülésnek erősítő sugarait is.

A jubilánsnak őszinte szívvel kívánjuk: „Ad multos annos!”

A m.-szigeti út rajza.

A m.-szigeti lyceum érettségi vizsgálatának felvételére f. é. június 22-én indult Debreczenből ft. Kiss Áron püspök úr, alulírottat vivén magával kísérelül. Este 11 órakor érkezvén, a szigeti indóháznál fogadásra meg-

jelentek a ref. egyház és lyceum főgondnoka Szöllösi Antal, továbbá a város ideiglenes polgármestere Dr. Papp Tibor, ki egyszersmind tekintélyes és köztiszteletben álló tanára a jogakadémiának, az egyházmegye esperese Csernák István és a helybeli lelkész úr, a tanárkar, s a tanuló ifjuság. A polgármester és esperes üdvözlő szavaira püspök úr válaszolt, s éljenzések közt távozott Szöllösi A. úr kocsiján az ő díszes parkban fekvő lakára, hol elszállásoltatott.

Másnap vasárnap az előkelők (Lónyai János volt főispán stb.) rövid meglátogatása után, a kívül, belől és körül egyaránt izléses és szép templomban jelentünk meg. Ez ősi, de újolag épített templom egyik evangéliumi erőde a Kárpátok tövében a magyar kálvinizmusnak. Benn szép és nagy közönség, a helyi lelkipásztor Eféz. 2, 19—22. alapján tartott épületes beszédet. Az isteni tisztelet végeztével folyt le ugyanott, 11 órakor, a lyceum évváró ünnepélye következő szorozattal. 1. Ének. (kari ének.) 2. Igazgatósági jelentés a lefolyt tanévről, felolvasva Dobai Sándor tanár, 3. A magyar irodalmi társulat működéséről titkári jelentés Nagy Sándortól. 4. Ezer év, Jókai Mórtól, előadta Fuchs Lajos 8. o. tanuló, 5. Emlékbeszéd Verézi Lajos volt gondnok felett, Vékony Antal tanártól, 6. A jutalmazások kihirdetése, előadó Vékony Antal tanár, 7. Berekesztő ének.

Másnap (24-ikén) kezdetét vette az érettségi vizsgálat s tartott öt napig.

Vasárnap este megnyilatkozott a lelkes ifjuság szeretete és tisztelete püspökünk iránt. Este 8 óra után fáklyásmenet, zenekar kísérvé a városi lakosság nagy tömegétől, vonult a városon át a püspök szállására. Ott Székelyhidi József 8. o. jeles tanuló tartott a püspökhöz üdvözlő beszédet, kiemelvén az ő érdemeit. Mire püspök úr válaszolt, bibliai zamatos nyelven buzdítván az ifjuságot a tudományban megmaradásra s hazaszeretetre. Majd Nagy Sándor 8. o. tanuló szolt Szinnyei Gerson, s.-pataki tudós tanár és kormánybiztoshoz, mint a ki a tudomány-, jellem- és igazság férfja. Szinnyei meghatva felett az ifjuságban rejlő erőről s hivatásáról.

A vizsgálatok folyama alatt Sziget jeles polgárai vetekedve gyűjtötték, hol ebéd, hol vacsora alkalmával asztalaik köré és házaikhoz barátaikat a püspök tiszteletére. Szöllösi Antalnál 2 ebéd és vacsora, Krüzsely B. jogtanár és Szilágyi János uraknál lefolyt ebédek, Marikovszki — felső leány iskolai igazgatónál, és a polgármesternél tartott vacsorák füszerették a baráti összejövetelet, sokszor magasztos beszédek tartásáról. A legnépesebb volt a polgármesteri estély, hol a presbyterianismus világraható erejének ecsetelése fejtegettetett, s kellemes hatású volt, midőn a háziúr elübünk tette Kálvin Jánosnak, hazai vasgyárban öntött és asztalon állható vasszobrát bronz bevonattal. Kálvin képei hajdan szemlélhetők voltak a családi tűzhelyeknél, fel kellene újítani a régi jó és hűségre valló szokást.

Komoly és huzamos munka után jun. 28. délbén hirdettetett ki az érettségi vizsga eredménye. Jelesül érett 2, jól érett 8, érett 23, két óra visszavetett 5, egy évre 5. Összes szám 43. E szerint jelesül érett 7%; jól 18%, érett 53%, 2 óra visszavetett 11%, egy évre 11% vagy is átment 78%, nem érett 22%. A kormánybiztos belenyugodott e döntésbe, s kiemelte a magyar irodalom és mennyiségterén tapasztalt eredménnyel való megelégedését.

Szép jelenet volt, midőn az elnöki kihirdetés után az érettségi vizsgát tett ifjak szónoka Nagy Sándor, (a huszli elhalt lelkész fia) tolmácsolta pályatársai érzelmét; köszönetét fejezé ki az iskolának, melyben megtanulták,

hogy itt minden ember egyenlő, soha sem tapasztaltak felekezeti és egyéb megkülönböztetést; örülnek az eredménynek; második édes anyjok volt e lyceum, hol haza és nemzet szeretetében erősödtek, végül hálájokat hangoztatták a tanárkar és elnökség iránt.

A fenmaradt időreszből egy délután a Kárpátok közé, a Tisza és Visó völgyében kirándulásra fordított, elhaladt a vonat a Vadászvölgyön, szép tekintettel a szomorú emlékü Rudolf trónörökös vadászkastélyára, a végpont volt Rahó, a helység fellobogózva a magyar püspök megjelenése tiszteletére. Másnap délelőtt a szlatinai sóbányába szálltunk le. Schwandtner Albert bányatanácsos maga kalauzolt. A sómunkások sorsának rajza igen érdekelt.

A könyvtárt húzamosabban megszemléltük ottlétünk alatt. Az új építkezés miatt, kivált a gazdag okirat gyűjteménye, csak halmazban hever. Kár, hogy csín tekintetében kellemes benyomást nem ébreszt a könyvtár. Maga az igazgató az öreg tudomány Szilágyi István — e járkáló könyvtár — még mindig bűvár s emlékező ereje mérhetetlen és fogyhatatlan. Tőle kértem, s örömmel mutatta elő, *Mélius Péter* azon nagy művét, mely az ő példánya, s melyen kívül ép példány csak három helyen található az országban. Debreczenben nincs meg, pedig ha valahol, ott kellene bírnivaló Mélius összes munkáit. Épen ezért gondosabban figyelés alá vettem, 15 lapnyi kivonatot készítettem belőle. Címe „Az egész szent írásból való igaz tudomány“ áll 5 részből, nyomult Debreczenben, 1570-ben. Az egész hazának van általában ajánlva, s az akkori siralmas állapotokhoz képest, komor hangulattal. Különös ajánlata Enyingi Török Ferenczhez szól. Itt mondja Mélius, hogy Török Ferencz bátyja Török János vette őt oltalma alá 1558-ban, „mind azolta Isten engem itt Debreczenben tartott.“ Valóságos egykorú történeti rajzot ír itt Mélius. De arra, hogy ő 1558 előtt hol volt? említést nem tesz, így Mélius előpályája ma is homályban van. Végén mondja: „Erdélyben Fehérvárt kétszer, Váradon háromszor, Debreczenben kétszer győztük meg a Blandrata Ferenczeket a szent írásból, mégis nem akarnak megtérni.“ Az előszó 6 oldal, a 2-ik bevezetés 5 oldal. Az Enyingiek történetét 1570-ig lehozza. Célzást tesz egy kész munkájára „ezt is kinyomtatatom, ha ti nagyságtok segítséggel és ótalommal leszen.“ Az egész könyv a legkeményebb czáfirat az akkori „franciscanisok“ (Dávid Ferencz-féle unitáriusok) ellen.

Szilágyi fedte fel előttem azt is, hogy Huszti Tamás reformátor neve Török Tamás; és hogy a szebeniek reformációjában eddig szerepeltetett Grisaeus nem név, hanem „szürke“ barátot jelent. Világoljon az agg tudós még soká, azon vidéknek antik díszsége s régi vágású, azaz encyclopaedicus tudósa ő, oklevél nélkül is valódi tudor.

A református egyház levéltára is felette gazdag reformációnk történelmét érdeklő adatokkal, iratokkal és oklevelekkel. Itt Szinyei Gerson is elemében volt s szakavatott otthonossággal olvasta a régi írásokat és gyönyörködött. Ott olvastuk Debreczeni Ember Pál sajátkezü levélét, Debreczenben kelt 1704. november 24., melyből kitűnik, hogy őt lelkészöknek hívták a szigetiek. Ott van Bod Péter és gróf Bethlen Kata levele stb. Kiváló nevezetességű a várad generális zsinat végzése magyarul 1624-ből. Heteket lehetne itt búvárolni. Mennyi adat hever itt elrejtve a köztudat elől! De hát nekünk nincs ref. történelmi társulatunk! Egyes erő bányát nem nyithat és nem mivelhet.

Szombat d. u. *Técsőre* vonultunk hálásra, hol Tóth Ferencz lelkész házában nyugodtunk meg, köré gyűlt az egyház több jelese, köztük Erdő Imre úr, s késő éjig vázolták az egyház emelkedésének bámulatos okait s fokozatait. Másnap hazaérteztünk Debreczenbe, hol az áldatlan politikai tusa az egyház bárányos zászlóját kezdi szétrepesztetni. Sziget a maga egységében alkotó erő, Debreczen a maga oszlottságában egyházilag hullámzó tenger sötétlő örvényekkel!

Balogh Ferencz.

Tanárválasztás a debreczeni főiskolában.

Folyó hó 2-án jöttek össze a főiskolában a püspök és a főgondnok urak elnöklete alatt a közelebbi egyhk. közgyűlés által a jogtanári tanszékek betöltésére, vagyis tanárválasztásra kiküldött bizottság tagjai u. m. Szabó János, Dávidházy János, Lukács Ödön, Szarka Boldizsár esperesek, Horthy István egyhm. gondnok, György Endre egyhker. tanácsbíró, Isaák Dezső, gróf Degenfeld József egyhm. gondnokok, s a debreczeni egyház részéről Kiss Albert, Dicsőfi József lelkészek, Szinay Gyula, Somogyi Pál, Kovács József, Szikszay Szabó László, dr. Legányi Gyula, Kovács Gábor presbyterek, a kiken kívül a kijelölésben résztvettek még Tóth Sámuel egyhker. főjegyző, dr. Öreg János akadémiai, Dóczy Imre gymn. igazgatók, dr. Kovács Sándor, dr. Erdős József jogi és theol. dékánok, mint a főiskola szellemi és anyagi ügyeit átvizsgáló küldöttség tagjai. A tanárválasztó küldöttség jegyzőjéül Tóth Sámuel kéretett föl.

A küldöttség elfogadta a tanárkar által tett ajánlatokat azon sorrendben, a mint ezt június 29-én megjelent számunk különfélel közt már közöltük.

Elnökség elsőben is az egyházjogi és jogtörténeti tanszék betöltésére híván föl a választókat, a beadott 16 szavazat közül dr. Kérészy Zoltán 7, dr. Móricz Károly 6, dr. Megyeri Pál 2, dr. Papp Tibor 1 szavazatot nyertek, s ekkor a két, legtöbb szavazatot nyert egyén, dr. Kérészy és dr. Móricz újabb szavazásra tűzvetvén ki, az előbbi 9, az utóbbi 7 szavazatot nyertek, s így dr. Kérészy Zoltánt az elnökség az egyházjogi és egyháztörténeti tanszékre megválasztott rendes tanárnak jelentette ki. A váltó- és kereskedelmi jogi tanszék betöltése kerülvén ezután sorra, a beadott 16 szavazat közül dr. Bartha Béla, dr. Megyeri Pál 6 szavazata ellenében, 10 szavazattal ezen tanszékre megválasztott tanárnak jelentetett ki.

Óhajtuk a fentebbiek kapcsában közölni a tanárkarok közös gyűlésének jegyzőkönyvéből, a két megválasztott tanár életére, eddigi működésére vonatkozó, beküldött okmányaik alapján összeállított jelentést, mely is a következőleg hangzik:

Dr. Bartha Béla szül. 1861-ben Fülesden, Szatmármegyében. Ev. ref. vallású. Érettségi vizsgáját Iglón tette le kitűnő eredménnyel. A jogi tanfolyam három évét a s-pataki jogakadémián végezte, a negyedik évet a budapesti egyetemen. Mindkét államvizsgáját S-Patakon tette, a jogtudományit, úgyszinté két alapvizsgáját is — kitüntetéssel. 1887. évben a kolozsvári egyetemen jogtudori oklevelet nyert, 1889-ben pedig az államtudományok tudora lett u. o. Mint ügyvédjelölt két évnél hosszabb ideig működött. Uj-Falun (Fehérmegyében) grf. Zichy János István fia mellett mint jogi szakoktató volt alkalmazásban.

Az eperjesi ágost. evang. jogakadémiában négy éven át mint rendes tanár, a nemzetgazdaságtan, statisztika, közigazgatási jog s a váltó és kereskedelmi jog

tanszékét tölté be, majd 1891-ében a sárospataki ref. jogakadémiába választatott meg, hol jelenleg is mint a váltó és keresk. jog, a magyar és osztrák magánjog r. tanára működik. Tanári működéséről mindkét helyről teljes elismeréssel nyilatkoznak. Védkötelezettségének eleget tett.

Irodalmi működésének igazolására mellékli a következő munkákat.

a) Statisztikai tanulmányok a magyar protestantizmusról. (Külön lenyomat a „Protestáns Szemle“ 1890. évf. Bpest. 1890. 165. lap.)

b) A katolikus népek jövője, írta Laveleye, ford. B. B. Debreczen. 1893. 100 lap.

c) A pápaság jövője, írta Laveleye. ford. B. B. (Külön lenyomat a Prot. egyh. és iskolai lapból. Bpest. 1893. 15. lap.)

d) Toldozás vagy reform. (A jogi szakoktatás kérdéséhez.) Eperjes. 1891. 32. lap.

e) Pár szó a jogi szakoktatás reformjához, írta B. B. (Külön lenyomat a Jogtudományi Közönyből) Bpest. 1891. 23. lap.

f) A házassági jog reformja, írta B. B. (Külön lenyomat a kassai Jogi Közönyből) Kassa. 1891. 18. lap.

g) A polgári házasság s a házassági bíraskodás. írta B. B. (Külön lenyomat a Prot. Szemle 1892 évfoly. Bpest. 1892. 36. lap.)

h) Mellékli: Laveleye Emil „Le socialisme Contemporaine“ című művének általa eszközölt fordításából az eddig kinyomatott íveket; mely munka 20 nyomt. ívnyi terjedelmű lesz.

i) Placetum — cím alatt egy hosszabb tanulmánya található a Prot. Szemle 1893. évfolyamában.

k) Hosszabb idő óta gyűjti az anyagot „A magyar váltótörvény commentárja“ című művéhez. Kéziratban levő nagyobb tanulmányai: „A magyar örökösödési jog fejlődése és jelen állása“ és „Holttá nyilvánítási szabályaink hiányai.“ Majdnem teljesen sajtó alá rendezve vannak: „A nemzetgazdaságtan tankönyve“ s „A magyar birodalom statisztikája.“

l) 1894. óta szerkeszti az „Óráló“ című prot. politikai, szépirodalmi stb. hetenkint kétszer megjelenő lapot. Munkatársa ezenkívül több lapnak és folyóiratnak.

Anyanyelvén kívül érti a német, francia és angol nyelveket alaposan, és az olasznak elemeit.

Csatolva van a kérvényhez „kiegészítésül“ egy, főt. Püspök úrhoz intézett levél is, mely szerint — pályázati kérvényének elküldése óta vette a magyar tud. Akadémia főtítkáranak levelét, melyben azon értesítést nyeri, hogy az akadémia könyvkiadó bizottságától megbízatást nyert arra, mikép Laveleye ily című művét: „De la propriété et de ses formes primitives“ — melynek lefordítására a szerző özvegyétől feljogosítást nyert — magyarra tegye át. E munka a francia eredetiben 35 nyomatott ív.

A váltó és keresk. jogi tanszékre pályázik.

Dr. Kerészy Zoltán, szül. 1868. évben S.-Patakon. Ev. ref. vallású. A gymaasiumot ott helyben, a jogot a s.-pataki jogakadémián s a budapesti egyetemen végezte. 1890. évben az államtudományi tudori, 1893. évben pedig a jogtudományi tudori diplomát nyerte el. A belügyminisztériumhoz segédfogalmazóvá kineveztetvén, egyuttal Somogyvármegye főispánja mellé a titkári teendők végzésére lett kirendelve. Működését e megye főispánja teljes elismeréssel igazolja. A belső-somogyi egyházmegye világi aljegyzőjévé megválasztván, ezen minőségben az egyházi közügyek terén is munkálkodott. Védkötelezettségének eleget tett.

A közigazgatás és közigazgatás körébe vágó irodalmi dolgozataira hivatkozik. A német és francia, sőt némileg az angol nyelvben is jártas.

Az egyházi jogi s jogtörténeti tanszékre pályázik.

Mint ezen jelentésekből látszik, Dr. Bartha Bélában egy hatalmas tevékenységi ösztönrel megáldott, már eddig is igen sokat dolgozott, egyházunk létérdekeiért melegen buzgó tanférfiút nyert főiskolánk, kiben, megválasztása által, az eddigi érdemeket óhajtott jutalmazni egyházkerületünk, míg a még egészen ifjú dr. Kerészy Zoltánban, neki előlegezett bizalmával, a legjobbat váró reménység álláspontjára helyezkedett, melyet ő kellemes társadalmi megjelenésével is igen könnyen vívott ki tőlünk.

Üdvözljük, szíves szeretettel üdvözljük főiskolánk két új jogtanárát, kiktől épen most, mikor akadémiánk e testvérára fontos átalakulások küszöbén áll, igen sokat várunk, a mint hogy tőlük méltó joggal igen sokat is kell várunk.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Lapunk felelős szerkesztője, dr. Baczoni Lajos**, egészségi okokból, üdülés végett Erdély egyik gyógyhelyére, Hargittára utazott. Távolléte idejére a lapszerkesztés teendőit Csiky Lajos theologiai tanár vette át.

— **Uj egyházpolitikai törvényeink**, nevezetesen a kötelező polgári házasságról, az állami anyakönyvvezetésről és a gyermekek vallásáról szóló törvényekre vonatkozó végrehajtási kormányrendeletek közlését e héten kezdte meg a hivatalos lap. Lesz alkalmunk e fontos rendeletet főbb mozzanatait közleni, s bírjuk egyik kiváló munkatársunk ígérését, hogy azokat általában ismertetni és méltatni fogja lapunk hasábjain.

— **Debreczeni főiskola.** (Jogakadémiánk vizsgálati ügye.) Helyi lapok, nem tudjuk, honnan merített források után indulva, egészen téves adatokat közöltek a jogakadémiában lefolyt vizsgákról. A dékáni kimutatás alapján közöljük az egészen hiteles következő adatokat. Első alapvizsgát a lefolyt 1894/95. tanévben 68-an tettek. Ezek közül kitüntetéssel 6 vizsgázott, név szerint: Fodor Vilmos, Csajághy Károly, Nagy Sándor, Torday Sándor, Thoroczky Gyula, Wertheimer Emanuel. Második alapvizsgát tettek 64-en. Ezek közül kitüntetéssel 4-en vizsgáztak, név szerint: Csath Sándor, Csajághy Károly, Gergely György és Nagy Sándor. A kitüntetéssel vizsgázottak nevei tudomás végett, a miniszterhez lettek felterjesztve. Jogtudományi államvizsgálatot tettek 13-an, kik közül egyhangulag 7-en; államtudományi államvizsgálatot pedig 10-en tettek, kik közül egyhangulag 5-en képesítették. Az akadémiai tisztviselők mindig szívesen szolgálnak kellő információkkal. Sajnálni lehet, ha téves adatok keringenek az emberek között akkor, a mikor könnyű szerrel meg lehet tudni a valót is.

— **A beregi ev. ref. egyházmegye 1895. márcz. 12—13. napjain Eregszásban tartott közgyűlésének Jegyzőkönyve.** Kiadta Zámhory Béla egyházmegyei főjegyző. A gondosan összeállított és kinyomatott jegyzőkönyv élénk képet nyújt az egyházmegye időszaki életéről. Különösen kiemeendőnek tartjuk az esperesi jelenést, a melyhez csatolt táblázatos kimutatás az egyházmegyéhez

tartozó 63 egyházközség anyagi és szellemi állapotáról egyenként részletes adatokat tartalmaz. Az egyház részére történt adományokról, a tanító személyéről, a tanítás eredményéről s az építkezések és javításokról találunk azon adatokban tájékoztató felvilágosítást. Az 1894/5-ik évben kegyadományok és az egyháztagok munkakeresetéből befolyt jövedelmek főösszege 9375 frt 92 kr., építkezésekre és javításokra fordított ez évben az egész egyházmegyében 24.578 frt 86 kr. Számszerűleg ki van mutatva továbbá az egyházi épületek állapota, a népességi mozgalom. Ez utóbbi szerint összes szaporodás 2388 lélek, összes fogyás 1838 lélek, többlet 550. Az összes lélekszám 43.403. Házasságra lépett ev. ref. vallású 413 pár, vegyes vallású 37, együtt 450, konfirmáltatott együtt 868 gyermek. A nevelésügyi adatok szerint az egyházmegye 54 egyházában van felekezeti népiskola; ezekben 52 rendes, 6 lelkész-, 2 káplán- és 1 segéd-tanító működik. 3 egyház iskolájában nincs tanító, van 2 orgonista-kántor állomás. Iskolába jár 6-12 évig 5525, nem jár 376 tanköteles, 6,3%. Megemlítjük a tárgyak sorából *Szilágyi Zsigmond* mérnök és egyházmegyei szakértőnek tamplomaink stilszerű, csinos és helyes építése érdekében benyújtott indítványát, a mely az egyházkerület útján a konventet kívánja felkérteni, hogy a mérnök- és építészegylet közvetítésével általános építkezési terv készítésére pályázatot hirdettessen s az így létesítendő terv és szabályzat általánosan irányadóul állíttassék fel. Az egyházmegye az indítványt magáévá tette. Ideje is e téren valamit tenni.

— **Az erdélyi Prot. Közlöny** legutóbbi számában valami „furcsa háborúról” s „összegabalyodásról” elmélkedik, mely szerinte a *budapesti, debreczeni és sárospataki lapok* között „dühöngene”. Megnyugtatóssal értesítjük t. lapkollégánkat, hogy egyik lappal sem állunk *háborúban*. Ha aztán t. lapkollégánk az alföldi baptista aknamunkát, s az abból egyházunkra háramló imminens veszélyeket látná: nem szólana a lapunkban megeredt vitáról úgy, mintha valami békaegérharcot nézne a karzatról. Különben is az a „hadakozás” annyira nem gyümölcstelen, hogy a belmissió eddigi rettenetes tág fogalma kezd immár tisztultabb definícióhoz jutni. Na, de nem akarunk az erdélyi Közlönyvel sem „összegabalyodni”, még kevésbé koppintani annak ellenére, hogy saját beismerése szerint t. lapkollégánknak „régóta viszket a körme”. Végre is nem tartozik a hét főbűnök közé, ha a Közlöny főként az alföldön fenyegető baptista áramlatról nem vett még tudomást, de az sem az erények közé, ha arról a valamiről szól kicsinylőleg, a mely valamit nem ismer. Tehát — béke velünk? Egyébként még visszatérhetünk laptársunk megjegyzéseinek bővebb méltatásán.

— **Tíz éves találkozás.** Debreczeni ref. főiskolánkban az 1885. évi június havában végzett, lelkészi és hittanári pályán lévő férfiak folyó évi július hó 1-én tartották meg szűk, de barátságtól meleg és kedves körben Debreczenben előre kitűzött 10 éves találkozókat. Az osztálytársak közül jelen voltak találkozásukon Sass Béla ref. theologiai professor, jelenleg akad. igazgató, Zoltai Lajos debreczeni városi levéltárnok és zsrnaliszta, Kövendi Dénes madarasi, Szűcs László vértesi, Boros Gábor árpádi, Dávid Gyula körös-nagyharsányi ref. lelkészek; Vadas Gyula csermői, Koncz Sándor déva-ványai, Kis György szakáli lelkész-tanítók és Szentgyörgyi Gerő d.-ványai nyugalomba lépett lelkész, többnyire kedves feleségeikkel egyetemben. A találkozás előtti napokban már bent voltak előleges meg-

beszélése szerint a találkozók reggel 9 órakor a főiskolai oratoriumba mentek hálaadó isteni tiszteletre, melyen a XC. zsoltár első versének buzgó és lelkes eléneklése után Kövendi Dénes madarasi lelkész mondott egy pályatársainak érzelmeit hiven visszaadó, az Isten iránt hálára és bizalomra indító buzgó és egyszerűen szép alkalmi imát, mely után elhangozván „*dicséret, dicsőség, tisztesség és hálaadás*” kezdetű szép énekvers: Sass Béla főiskolai theologiai tanár melegen üdvözölte megjelent pályatársait és megemlékezvén az eljövételben akadályozott távollévőkről és egy elhunyt pályatársáról, a napi ünnepélyességek lefolyásának előleges előterjesztése után a találkozók az ő vezetése alatt a nagy könyvtárba mentek, honnan neveiknek beírása után a pályatársak volt tanáraiknál tisztelegtek. Az érdemekben megőszült, az exegesis ritka kitünőségű nyug. professorát, Menyhárt Jánost Boros Gábor, — a systematika theologia tevékeny tanárát, Tóth Sámuel Szűcs László, — Csiky Lajos gyakorlati theologiai tanárt Vadas Gyula és Balogh Ferencz egyháztörténelmi hitbuzgó tanárt Sass Béla üdvözölte röviden, de melegen tanulótársai nevében. A felkeresett és üdvözölt tanár urak szívesen viszonzták a tanítványi hálás megtiszteltetést és a gyengéledő Menyhárt János kivételével, szíves ígéretöket beváltva, résztvettek a találkozók Nagyerdőn tartott társas ebédjén. Az erdei fák lombjainak hűs árnyában felterített, ízletes étkekkel és jó italokkal ellátott fehér asztal mellett legelőször is Sass Béla köszöntötte fel szép ékesszólással a tanárokat, különösen a megjelent három tanár urat. Balogh Ferencz közfigyelmet lebilincselő, mindenkit megragadó, ismert mély tudományára valló szavakkal éltette ezután a találkozók körét, mint a főiskolának, e hatalmas tölgyfának egyik gyűrűjét és ezen körnek, gyűrűnek értékköveit, ékeit, a találkozó lelkészek feleségeit. A nagyhatású beszéd után Kövendi Dénes elbeszélvén, mint tett jól vele diákkori nyomorúságában, betegségében egy mély tudomány tanára: szívéből, lelkéből köszönti fel azt, ki ezt tette vele, kinek nagytudománya mellett, mint e tettéből is látható, van igen nemes és jó szíve, t. i. Balogh Ferencz tanár urat. A tanárok tanárát, a tevékeny, munkás Tóth Sámuel urat tiszta szívből midőn Csiky Lajos megköszöntötte, Balogh Ferencz ismét szót emelvén, Isten áldását kéri a két ellentétes sark munkájához hasonló munkát végző Sass Béla akad. tanár és igazgató és Zoltai Lajos világi téren való, de egyházunk érdekeit szolgáló irodalmi tevékenységére és az ő osztályok dicsekedését képező személyökre. Élénk vidámító hangon kívánván Szűcs László Csiky Lajos úrnak, mint legifjabb tanárnak, igen számos tanári éveket és boldogságot, a legjobb hangulatban lett volna már a társaság, midőn villámként sujtott közé a társaság egyik legkiválóbb tagját érintő és koporsóhoz vivő eme szomorú hír: *meghalt a Sass Béla édes apja: Albis régi, jó öreg lelkipásztora.* Az igaz részvét fájdalommal hallgató társaság csak egy-egy kézzsoritással és egy-egy könyccseppel a szemeken bocsátotta el atyja koporsójához az előbb még barátaival örvendett, most már kedves nevével együtt elfojtott zokogással síró Sass Bélát. A lehangoltság csendjében Dávid Gyula nagy-harsányi lelkész pályatársainak Sass Béla fájdalmában osztozó igaz részvétét kifejezvén, az albi jó, öreg lelkipásztor összeomlott földi sátora mellől a magyar református egyházi élet romjaira, a hamis tudomány és a vakhit által veszélyeztetett vallás-erkölcsi életünkre irányítja a közfigyelmet, éltetvén az egyházunk jelen viszonyai közt annyira szükséges „*gyakorlati lelkészet*” hivatott és buzgó tanárát, Csiky Lajos theo. tanár

urat. Az ezután egymást érő beszédek és beszélgetések közt ha megemlítjük még, hogy Csiky L. úr a találkozó kicsiny gyermekeiért, valamint a szembetegsége miatt lelkészi pályájáról lelépett Szentgyörgyi tanítványaért is poharat üritett, hogy a társaság fiatalabb férfi és női tagjai a napot az „Angol királyné”-ban töltött barátságos estével zárták be, sajátkezűleg kötelezvé magukat végül arra, hogy: ha az „*Úr akarandja és élünk*” tíz év múlva Debreczenben ismét összejövünk: jelen sorainkat azon óhajással kell bezárnunk, hogy adja az Ég, hogy az itt jelen volt kedves lelkésznök férjeikkel s minél többed-magokkal az elfogadható okok miatt most otthon maradtakkal együtt ép erőben, egészségben, növekedő hitben, reménységben mind megjelenhessenek, az 1905-ik évi találkozón, és azután több tíz éveken át rendezhessenek ilyen minden ízében sikerült, a jelenvolt lelkekre jótékony hatású, barátságot és tanárainkkal, valamint főiskolánkkal való összeköttetésünket erősítő, és a jó emlékezetben sokáig fenmaradó, boldogító találkozást, mint volt ezen tíz éves találkozás is. D. — a.

— **Húszéves találkozás.** Dombi Lajos gyulai lelkész és egyházmegyei tanácsbíró húszéves találkozásra hívta fel N.-Váradon f. évi július 28-ára a következő iskolatársakat, ú. m.: Kósa Ede, Kádár Antal, Rátz Lajos, Kertész István, Matéka József, Hajdu Ignác, Papp Antal, Sipos János lelkészeket.

— **Egy kicsiny egyházközségünk gyarapodása.** Mai számunk vezércikkének írója, Lévai Mihály hodosi lelkész úr, a cikkében elmondottaknak mintegy igazolásul, kísérelve levelében olyan adatokat közöl velünk, melyeket jónak látunk a nyilvánosság elé bocsátani. „Én egyházamat ezen irányban kezdem berendezni, — írja a nevezett lelkész úr — s örömmel látom, hogy igyekeztem nem eredménytelen. Igaz, hogy én fáradtságomnak gyümölcsét élvezni nem fogom, mégis jól esik tudnom, hogy már ez évben Varga Ferencz egyszerű földmivelő 200 frtos kötvényt tett le templomjavítási alapra, Sipos Lajos földmivesgazda 300 frtot harangalapra, Farkas Balázs 100 frtot egyházi adóalapra. Most legújabbán tekintetes Bartos Gábor úr váradi lakos, de hodosi birtokos egy 3 holdból álló beltelkét tíz évre ingyen átengedte az egyháznak, hogy a jövő fejlődés alapjául szolgáljon. Ezen birtok czélszerű kezelés mellett évenként 60—70 forintot, tehát 10 év alatt 6—700 frtot, kamatjaival pedig körülbelül 1000 frt tőkét fog eredményezni. En igyekszem saját kicsiny egyházam megerősítésén, bár sikerülne tervem, de hát a miénk csak a munka, az áldás onnan felül száll alá az egekben.”

— **Közlöny a debreczeni „Hittanszaki Önképző Társulat” köréből.** Huszonöt évfolyamot élt már át debreczeni hittanhallgatóink e kis lapja, híven tükrözvén vissza theologiai intézetünk növendékeinek szellemét, komoly munkára is törő irányát. A mult tanévi utolsó szám tartalma: Megnyitó beszéd a debreczeni főiskola „Hittanszaki Önképző Társulatá”-nak második huszonöt éve kezdetén. Tartotta: Csiky Lajos. Jób könyvéről általában, különös tekintettel annak korára. Losonczy Endre 4. é. th. Vitairat. Hazai viszonyaink tekintetbe vételével kívánatos-e a reformált és evangélikus egyházak egyesülése oly módon, mint ez Németországban végbement? Soltész Elemér 3. é. th. Áron pap. Jánossy Zoltán. Keresztelési agonda és ima. Sáfrány Lajos 3. é. th. Oratoriumi szemle. Soltész Elemér. Szerkesztői búcsuszó. Vegyes közlemények.

— **Halálozás.** A legmélyebb részvétellel közöljük a hírt egyházunk egy hű fiának, lelkipásztorának, *Sass Károly* albisi lelkésznek elhunytáról, kiből *Sass Béla* barátunk, a debreczeni theologiai akadémia tanára, és ezen most kezdődött tanévben akadémiai igazgatónk édes atyját siratja. A hozzánk beküldött gyászlevél így hangzik: „Alulírottak, úgy maguk, mint az összes rokonok nevében, mély fájdalommal jelentjük, a feledhetetlen jó férj és gondos édes atya nagytiszteletű *Sass Károly* albisi ev. ref. lelkész úrnak, 1848/49-ben az 1-ső honvéd hadtest tábori papjának, élte 77-ik, lelkipásztorodása 42-ik évében, folyó hó 1-én hosszas szenvedés után történt gyászos elhunytát. Megboldogult kedves halottunk földi maradványai folyó hó 3-án szerdán délután 3 órakor fognak az ev. ref. egyház szertartásai szerint az albisi sírkertben örök nyugalomra tételni, melyre rokonainkat, barátainkat, ismerőseinket bánatos részvétellel meghívjuk. Albison, 1895. július 1. Özv. *Sass Károlyné* szül. *Csécsey Nagy Julianna*. *Sass Elemér*. *Sass Béla*.” Adjon a jó Isten vigasztalódást az elhunyt igaz ember hátrahagyott kedveseinek, nekie pedig, ki hosszas szenvedések árán szerezte meg az igazaknak koronáját, legyen nyugvó pora áldott s jó emlékezete maradandó.

— **Értesítés.** A Magy. Prot. Irod.-Társaság t. tagjainak tisztelettel jelentem, hogy a f. é. július hó 1-én a f. é. közgyűlés által megválasztott titkárnak, *Szöts Farkas* theol. igazgató úrnak (Budapest, IX. Pipa-u. 23.) és tek. *Bendl Henrik* pénztárnok úrnak (IV. Deák-tér 4.) a Társaság titkári hivatalát átadtam, ennél fogva a f. é. július hó 1-től kezdve a társaság szellemi ügyeit érdeklő dolgokban méltóztassanak Nt. *Szöts Farkas* úrhoz fordulni, míg a tagsági díjakat meg T. *Bendl Henrik* pénztárnok úrhoz küldeni. Budapesten, 1895. jul. 2-án *Kenessey Béla* a Magy. Prot. Irod. Társ. volt titkára.

TARTALOM-JEGYZÉK: Református egyházunk a jövőben. Lévai M. — Lelkészeválasztás meghívás folytán. Szűcs László. — Acetum habet in pectore dominus Szalay. Eröss Lajos. — Levél a „Debreczeni Protestáns Lap” szerkesztőségéhez. Ökröss Mihály. — Közéletünk: Egy lelkész jubileumi ünnepélye. — A m.-szigeti út rajza. Balogh Ferencz. — Tanárválasztás a debreczeni főiskolában. — Különfélek.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat helyettes tanári állásra.

A debreczeni ev. ref. főgymnasiumnál üresedésben levő helyettes tanári tanszékre, melylyel 800 forint évi javadalmazás mellett a latin és magyar nyelvnek (esetleges rokon tárgyakkal) az alsóbb párhuzamos osztályokban való tanítása van összekötve, pályázat hirdettetik.

Pályázhatnak ev. ref. vallású végzett tanárjelöltek; a pályázók okmányokkal ellátott kérvényeket f. évi aug. hó elsejéig a tiszántúli ev. ref. egyh. kerület püspöki hivatalához adják be.

Debreczen, 1895. jul. 4.

As igazgatóság.